

23. august 2011, Tripolis: Končí sa éra Kaddáfího panovania v pevnosti Báb Azízija. Končí sa aj éra propagandistickej zelenej.

vých protestoch a policajných zásahoch opozícia pomerne rýchlo dokázala zmocniť zbraní. Kľúčový bol marec 2011, keď sa opozícia zmocnila východnej časti krajiny vrátane mesta Bengází, a Kaddáfí týmto „potkanom“ slúbil krvavú pomstu. Tento moment – verejný prísľub masakry – bol rozhodujúci v mobilizácii medzinárodnej podpory. Najmä Francúzsko a Veľká Británia tlačili na západný zásah v prospech povstalcov či prinajmenšom na

ochranu civilistov, pričom museli prekonávať americkú nechuť zúčastniť sa na ďalšej vojenskej akcii – aj preto, že americké ozbrojené sily už bojujú na mnohých frontoch. Zvláštnosťou bola aj súhra podpory líbyjského obyvateľstva, Arabskej ligy a Západu. Zrejme posledným spojencom Kaddáfího (ak je ešte vôbec nažive) zostal režim venezuelského prezidenta Huga Cháveza.

Kaddáfího odporcovia nakoniec získali mandát OSN. Konať sa však dá aj bez neho. Keď krajiny nie sú schopné uchrániť svojich obyvateľov alebo keď dochádza k masovému zabíjaniu, má medzinárodné spoločenstvo právo – či dokonca povinnosť – za-

kročiť. V realite to však nie je vôbec jednoznačné. Od Rwandy v 90. rokoch, kde príšerný etnický konflikt nikto nezastavil, až po Sudán či Sýriu v súčasnosti platí, že nie vždy má „medzinárodné spoločenstvo“ subjekt, ktorý začne konať.

Po získaní mandátu OSN vznikla netypická západná akcia, na ktorej sa síce vojensky zúčastňovali aj Spojené štáty, no ktorej velenie mali v rukách Európania. NATO si rýchlo osvojilo veľmi širokú interpretáciu rezolúcie OSN a popri ochrane civilistov leteckými zásahmi prakticky bojovalo na strane povstalcov, keď Kaddáfího armáde znemožnilo používať letectvo, ťažkú techni-

v líbyjskom ropnom priemysle sa po zrušení embarga v roku 2004 presadili mnohé zahraničné firmy. Aké percento ziskov odvádzali štátu?

Zákon stanovoval, že 50 percent príjmov z vyťaženej ropy a plynu sa musí dať k dispozícii národnej ropnej spoločnosti. Lenže v praxi firmy odvádzali oveľa viac. Ak chceli zvíťaziť v koncesnej súťaži na príklad o stotisíc štvorcových kilometrov nejakého územia s ropnými nálezmi, nemali problém zaviazat' sa ani na to, že aj vyše 90 percent z vyťaženej suroviny dajú k dispozícii štátu. Darilo sa najmä americkým firmám a neskôr bola veľkým víťazom aj líbyjská filiálka ruského Gazpromu, najmä vo vzťahu ku koncesiám na plyn, ktorá za dvätri roky vyrástla z malej filiálky na obrovskú a vplyvnú firmu. Víťazil vo všetkom, čo sa týkalo ropy a plynu. Treba si uvedomiť, že Líbyja je v tomto smere mimoriadne perspektívna krajina, obrovská časť krajiny ešte nebola geologicky dôkladne zmapovaná a predpokladajú sa tam veľké zásoby ropy a plynu.

zdalo by sa, že Kaddáfího moc musí byť neotrasiteľná. Spriatelil sa s celým svetom, ľudom sa vďaka rope zvyšovala životná úroveň. Dá sa povedať, že keby nenastala arabská jar, tak by nič nemohlo zlomiť Kaddáfího moc a on by v pokoji dožil ako vodca džamahírije?

Dokonca sa dá povedať, že bez zásahu NATO by Kaddáfího moc nič nezlomilo. Tá sa skutočne opierala o reálnu základňu. On totiž pochádza z veľmi maličkého kmeňa. Aj keby dal všetkým jeho príslušníkom nejakú pozíciu v štáte, nedokázal by ovládať veľké kmene. Na tom vidieť, že jemu sa naozaj podarilo zjednotiť krajinu, ktorá sa skladá z historicky troch regiónov – Tripolitania, Fezzan a Kyreneika – a v ktorej je mnoho kmeňov. Pri všetkých jeho uletených a iracionálnych nápadoch, ktoré mal počas svojej éry, je pozoruhodné, ako vedel načúvať a vyho-

vieť potrebám kmeňov aj samotnej ulice. V prvej etape používal proti opozícii násilné prostriedky, neskôr to však stratilo opodstatnenie. Policajti tu chodili po uliciach bez zbraní, len veliteľ stanice mal pištoľ. Napokon, aj ozbrojencom v Bengházi sa vo februári, keď vypukli nepokoje, podarilo dostať do muničných skladov tak ľahko aj z toho dôvodu, že policajti neboli ozbrojení.

podľa vás bol teda Kaddáfí natoľko populárny, že povstalci by bez pomoci NATO nemali šancu?

Opieral sa o istú nezanedbateľnú ľudovú podporu, čo bolo vidieť aj na tom, že povstalcami trvalo s pomocou NATO pol roka, kým prišli do Tripolisu.

čo môže Kaddáfího vládu nahradiť?

To dnes nemožno predpovedať. Až teraz sa ukáže, do akej miery zahniezdila Kaddáfího éra sekularistické postoje. Od roku 1969 totiž pre Kaddáfího neboli najväčšími nepriateľmi komunisti ani západní liberáli, ale zarytí islamisti. Cítil, že keď prehrá v mešitách, prehrá na ulici. Práve na východ od Bengházi je najviac islamských radikálov. Ale pravdu povediac, čo sa týka blízkej a strednodobej budúcnosti, som skôr skeptik.

prečo?

Dnešná eufória nie je namieste. Mám obavu, že to dnešné vákuum vyplní radikálnejšia verzia islamu, pričom vôbec nemám na mysl' len Líbyju. Médiá pred časom euforicky informovali, že žiadny z protestov v Egypte proti Mubarakovi nemá protiizraelský podtón. Videl som pritom dostatok transparentov v egyptských uliciach, na ktorých stáli heslá ako *Prerušit' mier s Izraelom* či *Oslobodiť Jeruzalem*. Ohnisko militantného islamizmu na východe Líbye, teda v pohraničnom území s Egyptom, jednoducho existuje. Je latentné, ale nemožno ho podceňovať. Keby v tomto zmysle padol do rúk islamistov Egypt, malo by to veľmi negatívne následky.

martin Hanus